

вих продуктів, напоїв (основою для бізнес-інкубації ТОВ «Барва», А.В.К. «Кондитерська фабрика», ВАТ «Пивзавод», ТзОВ «Компакт», ТзОВ «Натурпродукт»);

– на базі багатогалузевого промислового куща підприємств, до складу якого входять такі центри: Берегове, Виноградів, Хуст, Іршава. Вони спеціалізуються на виробництві товарів легкої (наприклад, базою для бізнес-інкубації є ПрАТ «Вікторія» (м. Берегове), ТОВ «Хустська фабрика фетрових головних уборів «Хуст-Фільц»», СП, «Хустекс» ЛТД. (м. Хуст), Сандерс-Іршава ГмбХ (м. Іршава), ТОВ «Сандерс Виноградів» (м. Виноградів). Крім того, є можливість створення бізнес-інкубаторів в сфері виробництва вина (на базі СП «Айсберг» ЛТД, ТОВ «Котнар») та виробництві меблів (на базі ПрАТ «Хустський ліскокомбінат», ПАТ «Хуст-Меблі-Маркет»).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва Закарпатської області / за ред. Г.Д.Гриник // Статистичний збірник Державної служби статистики України. – 2014 р. – 112 с.
2. Долішний М. І. Розвиток регіонів України: політичний економічний, соціальний та екологічний аспекти / М. І. Долішний // Україна на порозі XXI століття: уроки реформ та стратегії розвитку. Матеріали наукової конференції. – К: НТУУ КПІ, 2001. – С. 198-203.
3. Зінь Е.А. Регіональна економіка: Підручник / Е.А. Зінь. – К.: «Професіонал», 2008. – 528 с
4. Маматова Т.В. Організаційно-правові засади функціонування академічних бізнес-інкубаторів як інструмент місцевого розвитку / Т.В. Маматова, О.М. Гладка // Публічне адміністрування: теорія та практика. – 2013. – Вип. 2. [Електронний ресурс]. – режим доступу: [http://www.dridu.dp.ua/zbornik/2013-02\(10\)/19.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbornik/2013-02(10)/19.pdf)
5. Нечивілова Н.І. Концептуальне осмислення базових категорій підприємницької діяльності «малий бізнес», «мале підприємництво», «мале підприємство» / Н.І. Нечивілова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kpi.kharkov.ua/>
6. Новини Закарпаття № 31 (4053), 2013 р. – с. 1 [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://issuu.com/novini/docs/povini_19.03.2013
7. Паламарчук О.М. Особливості функціонування БІЗНЕС-інкубаторів в Україні / О. М. Паламарчук // Економічний вісник університету. – 2014. – Вип. 22(1). – С. 99-104.
8. Стельмашук А.М. Державне регулювання економіки: Навчальний посібник / Стельмашук А.М. – Тернопіль : ТАНГ, 2000. – 315 с.
9. Тарадай В.Н. Ааналіз розвитку промисловості Харківського регіону/ В.Н. Тарадай // Економіка. Управління. Інновації. – № 2 (12). – 2014 [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKewjJpe6f_L_LAhVFJ5oKHaH5BMwQFggsMAI&url=http%3A%2F%2Ffirbis-nbu.gov.ua%2Fcgi
10. Яров Я.С. Сучасний стан системи господарсько-питного водопостачання та водовідведення в басейні р. Тиса і тенденції його зміни / Я.С. Яров [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.rusnauka.com/2._SND_2007/Geographia/19316.doc.htm

УДК 332.025

Топалова І.А.
здобувач

*Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень
Національної академії наук України*

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ РЕГІОНУ

У статті обґрунтовано тезу про те, що до складу інноваційної стратегії слід включати головну стратегічну ціль, стратегічні напрями діяльності, формування відповідних умов для реалізації головної стратегічної мети, а також цільових, комплексних, адресних та інших програм. Програмно-цільовий підхід повинен бути покладений в основу побудови стратегії регіону та принципу декомпозиції як варіанту реалізації принципу структуризації.

Ключові слова: програмно-цільовий підхід, стратегія, інновація, регіон, середовище, методичне положення, критерії, модель.

Топалова И.А. МЕТОДИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ФОРМИРОВАНИЯ И РЕАЛИЗАЦИИ ИННОВАЦИОННОЙ СТРАТЕГИИ РЕГИОНА

В статье обоснован тезис о том, что в состав инновационной стратегии следует включать главную стратегическую цель, стратегические направления деятельности, формирование соответствующих условий для реализации главной стратегической цели, а также целевых, комплексных, адресных и других программ. Программно-целевой подход должен быть положен в основу построения стратегии региона и принципа декомпозиции как варианта реализации принципа структурирования.

Ключевые слова: программно-целевой подход, стратегия, инновация, регион, среда, методическое положение, критерии, модель.

Topalova I.A. METHODOICAL MAINTENANCE OF FORMATION AND REALIZATION OF INNOVATION STRATEGY OF THE REGION

In this article the proposal to improve the structure of the innovation strategy should include the main strategic objective, strategic directions, the formation of appropriate conditions for the realization of the main strategic goals, as well as targeted, integrated, targeted and other programs. Software-oriented approach should be the basis for building a strategy for the region and the principle of decomposition as the embodiment of the principle of structuring.

Keywords: target-oriented approach, strategy, innovation, the region, the environment, methodical provision, criteria model.

Постановка проблеми. Формуючи методичні основи створення інноваційної стратегії розвитку регіону, слід виділити підсистеми за класифікаційною озна-

кою «спрямованість діяльності» регіональної системи стратегічного і поточного управління. Підсистема стратегічного управління складається із середньо- та дов-

гострокових стратегічних цілей, які орієнтовані на розвиток усіх регіональних процесів – суб'єктивних (управлінських), об'єктивних територіальних процесів як сфер управлінської діяльності, інформаційних процесів незалежно від зовнішнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні п'ятнадцять років вийшла велика кількість підручників з інноваційного менеджменту для регіонів і організацій. Особливо хочеться виділити роботи таких авторів, як Б.В. Буркинський, А.Г. Гранберг, С.Б. Колодинський [4], Е.Н. Кропивецький [5], Є.В. Лазарева [6], В.М. Василенко [1], Ю.П. Морозов, П.Е. Мінделі, С.М. Яровенко та ін., тому розробку проблеми управління інноваційним розвитком регіону на основі теорії управління економічною системою слід визнати актуальним державним завданням.

Мета статті полягає у постановці і вирішенні завдання методичного забезпечення відповідної стратегії інноваційного розвитку регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підсистема поточного та оперативного управління спрямована на задоволення поточних потреб і вирішення оперативних завдань, викликаних створюваними умовами функціонування з боку зовнішньої по відношенню до регіону середовища. Так, до зовнішнього середовища можна віднести інші регіони як суб'єкти України, об'єднані за економіко-географічною ознакою в макрорегіон.

Крім того, до зовнішнього середовища відносяться континентальні, міжконтинентальні об'єднання країн, які також є глобальними регіонами. Наразі у зв'язку з посиленням процесів централізації державної влади, з одного боку, залучення всіх процесів української економіки, природоохоронних програм і заходів у так звані світові тенденції регіональні системи управління піддаються більш істотному впливу суб'єктивних причин. З іншого боку, будь-який регіон володіє сукупністю відмінних ознак – об'єктивних причин, що визначають позицію регіону як сукупність соціально-інноваційно-економічних процесів, що володіють своїми власними тенденціями або їх відсутністю, що може суперечити або сприяти досягненню як загальних стратегічних цілей України в межах розвитку на довго-, середньо- і короткострокову перспективу [2].

Таким чином, перше методичне положення вимагає вимоги використання програмно-цільового підходу і таких принципів, як структурування системи на частини (підсистеми).

Крім зазначеної вище ознаки, підсистема може ділитися на частини за такою ознакою, як об'єкти регіональної системи управління – політичні, економічні, демографічні, культурні, науково-технічні, природні та інноваційні процеси [8].

Таблиця 1

Основні складові елементи системи управління соціально-інноваційно-економічним розвитком регіону

Найменування підсистем	1. Стратегічне управління	2. Поточне та оперативне управління
1. Політичне управління	1.1	1.2
2. Економічне управління	2.1	2.2
3. Демографічне управління	3.1	3.2
4. Культурне управління	4.1	4.2
5. Науково-технічне управління	5.1	5.2
6. Природоохоранне управління	6.1	6.2

Грунтуючись на цих двох ознаках, регіональну систему управління можна представити у вигляді таблиці, з якої видно, що кожна підсистема складається з декількох блоків. Якщо розглядати сферу управлінської діяльності як підсистему, макропроцеси, розташовані в таблиці, то тоді кожна підсистема буде складатися з двох блоків – стратегічного управління і поточного.

У цьому випадку тільки одна частина кожної підсистеми управління, а саме стратегічна, повинна використовувати принцип довгостроковості під час формулювання мети на протиріччі поточним, а довгострокові за коштами свого досягнення і очікуваним результатам були б адекватними середньо- і короткостроковим, що створює умови для досягнення довгострокових цілей, необхідно використовувати принцип збалансованості.

Цей принцип широко використовується вже більше десяти років у діяльності великих суб'єктів господарювання та реалізується у вигляді системи збалансованих показників.

Така система в українських організаційно-правових структурах ще не знайшла свого застосування, тим більше на рівні регіонального управління. Як нам видається, система збалансованих показників може бути універсальною, застосованою для процесів різної масштабності – від локального до регіонального рівнів. Суть цієї системи полягає в декількох інтерпретованих і адаптованих до регіонального рівня методичних положеннях.

1. Перше методичне положення полягає в тому, що формується стратегічна політика розвитку регіону, яка включає головну стратегічну мету системи державного управління регіоном. Ця мета складається з двох частин – зовнішньої і внутрішньої. Зовнішня частина відображає бажаний соціально-інноваційно-економічний стан регіону як результат діяльності системи управління в довгостроковій перспективі (не менше п'яти років). Внутрішня частина головної стратегічної мети – фінансово-економічна – характеризує ступінь забезпечення бюджету регіону фінансовими коштами і раціональність їх витрачання.

Крім головної стратегічної мети, до складу стратегічної політики входять стратегічні напрями діяльності, що створюють відповідні умови для реалізації головної стратегічної мети, в перебігу середньострокової перспективи – чотири роки. І, нарешті, у стратегічну політику необхідно включати цільові комплекси, адресні та інші програми, термін реалізації яких розраховується на три роки. Програмно-цільовий підхід повинен бути покладений в основу побудови стратегічної політики та принципу декомпозиції як варіанти реалізації принципу структурування цілого на частини. Згідно з принципами декомпозиції – структурування, на кожну вищестоящу мету спрямовані як мінімум дві мети нижчого рівня, що є засобами досягнення цієї більш високої мети. Отже, у стратегічну політику крім головної стратегічної мети повинні входити не менше двох стратегічних напрямів діяльності і, відповідно, чотири цільові стратегічні програми. Зіставляючи структурні складові частини системи регіонального управління (табл. 1) з елементами стратегічної політики, можна зробити висновок про те, що перше методичне положення відображає мінімальну структуру стратегічного управління як підсистеми [1, с. 54].

2. Друге методичне положення має бути побудоване на принципі пріоритетності й означає відбір у підсистемі стратегічного управління блоків першої черги з шести, поданих у табл. 1. Так, сис-

тема збалансованих показників в якості пріоритетних стратегічних напрямів діяльності на локальному рівні управління виділяє: управління персоналом, кадрами; управління виробничими і бізнес-процесами; управління інноваціями та інноваційним розвитком; управління фінансовими ресурсами; управління маркетинговими дослідженнями.

На регіональному рівні управління на вибір пріоритетних стратегічних напрямів діяльності системи державного управління впливає такий теоретичний принцип, як стійкість, що відображає семантичну складову частину системного підходу. Системний підхід і принцип стійкості обумовлюють виділення трьох блоків – економічного, демографічного (соціального), інноваційного управління у складі стратегічного, оскільки стійкість означає збалансований розвиток цих трьох видів регіональних процесів – економічних, демографічних, інноваційних. Тоді в якості стратегічних напрямів регіональної стратегічної політики слід вибрати стратегічні цілі, що створюють умови для досягнення головної стратегічної мети регіональної системи управління [2].

3. Третє методичне положення полягає, на нашу думку, у тому, що інші політичні, культурні та науково-технічні макропроцеси також входять до сфери управлінської діяльності регіональної системи управління і підлягають включенню в стратегічну політику в тій її частині, яка відноситься до комплексу стратегічних програм. Складність полягає в тому, щоб розглядати цілі вдосконалення регіональних політичних, культурних і науково-технічних процесів як цілі-програми, що є засобами досягнення стратегічних напрямів регіональної політики. З точки зору системного підходу та семантичного принципу раціонального доповнення цільові комплексні програми вдосконалення трьох видів перерахованих вище процесів повинні доповнювати безпосередні цільові програми у сферах економіки, демографії, природного, включаючи охорону навколишнього середовища.

Слід звернути увагу, що однозначно доповнюють програми в одній сфері (макросередовищі) співвідносні зі стратегічними напрямами розвитку будь-яких інших макросередовищах. Наприклад, цільові програми поліпшення регіональної нормативно-правової бази є засобами досягнення стратегічних цілей – економічних, демографічних, інноваційних, тому політичні програми необхідно розділити за ознакою приналежності до пріоритетного стратегічного напрямку на три групи або блоки економічної, демографічної та інноваційної спрямованості.

Те ж саме відноситься до культурних і науково-технічних програм. Труднощі можуть виникати при формуванні програмних цілей. Наприклад, які стратегічні цілі-програми вдосконалення процесів у культурному середовищі є засобами реалізації середньострокових економічних цілей, які призначені для поліпшення демографічної ситуації, а які – для інноваційної.

Науково-технічні програми легше розділити на три групи, оскільки як у даний час, так і в перспективі досягнення науково-технічного прогресу у вигляді створення нових матеріалів, технологій, приладів, обладнання отримують ще більш широке застосування в економічному середовищі, природоохоронній та сфері охорони здоров'я, спрямованої на поліпшення демографічної ситуації в регіоні.

Розглянуті методичні положення можуть служити основою для формування регіональної стратегічної політики, представлені у вигляді моделі цільової орієнтації (рис. 1).

Як видно з рис. 1, сформована модель є тривірневою, побудованою на основі програмно-цільового підходу та відповідних теоретичних принципів. Однак система збалансованих показників відрізняється тим, що в ній використана інша модель цільової орієнтації регіональної системи управління соціально-інноваційно-економічними процесами.

4. Четверте методичне положення, виходячи зі змісту системи збалансованих показників, дає змогу підпорядкувати один стратегічний напрям іншому. При цьому необхідно визначити позиції, або ранги, макросередовища на чотирірічну перспективу на основі використання прагматичного принципу черговості. У цьому випадку стратегічні напрями будуть підлягати реалізації не паралельно, а послідовно, причому насамперед будуть здійснювати ті, які відрізняються великим значенням рангу. Наприклад, органи регіональної системи управління взяли управлінське рішення з розподілу рангів таким чином: перше присвоюється економічному стратегічному напрямку, другий – демографічному, третій – інноваційному. Тоді екологічні стратегічні цілі-умови і цілі-програми (рис. 1) служать засобами реалізації демографічних, а останні, своєю чергою, орієнтовані на вдосконалення економічного регіонального середовища, виконання економічних цілей.

Якщо перший ранг буде присвоєно демографічній стратегічній політиці, то на її реалізацію слід орієнтувати або економічну стратегічну політику, або інноваційну, залежно від установлених рангів за принципом домінування.

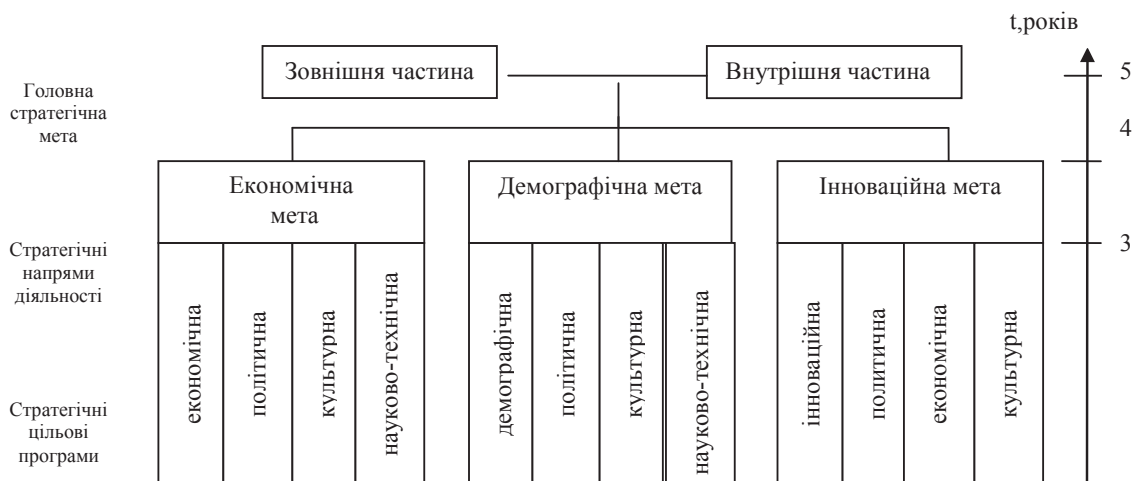

Рис. 1. Модель стратегічної регіональної політики

Черговість виконання цільових стратегічних програм здійснюється в дискретний часовий період в три роки. Стрілками показані можливі впливи результатів виконання одних стратегічних програм як усереднені одного стратегічного напрямку, так і між ними. Такі взаємозв'язки і взаємозалежності дають змогу виконувати програми не тільки послідовно (у першу, другу і третю чергу), але й паралельно.

5. П'яте методичне положення відноситься до формування критеріїв досягнення цілей, складових частин стратегічної регіональної політики. Для розробки критеріїв застосовуються системний і програмний підходи, принципи довгостроковості (синтактичний), достовірності, ефективності та синергії (прагматичні).

Критерій являє собою міру, за допомогою якої судять про успішність досягнення мети. Контрольна функція критерію полягає в тому, щоб критерії одного рівня не суперечили один одному. Критерії більш низьких рівнів були б обмеженнями для критеріїв вищестоящих стратегічних цілей.

У системі збалансованих показників критерії можна представити ключовими факторами успіху. Для кожної стратегічної мети визначається один або кілька ключових факторів успіху, що мають вигляд кількісних та/або якісних показників. Абсолютні якісні показники визначаються за допомогою методів експертизи в балах за обраною шкалою оцінок.

Абсолютні кількісні показники відображають кінцевий бажаний (очікуваний) стан економічних та інших процесів в заданій перспективі в регіональній карті стратегії розвитку на три роки. Відносні кількісні показники характеризують щорічні темпи наближення до кінцевих бажаних станів. При цьому найскладнішим завданням є визначення кількісних значень абсолютних і відносних показників – ключових факторів успіху [5].

Принцип достатності необхідний для того, щоб обмежувати кількість ключових факторів успіху для кожної стратегічної мети, оскільки чим більше показників, тим більше витрат на їх розрахунки (прогнози). Принцип ефективності сприяє проведенню порівняльного аналізу витрат на отримання прогнозованих величин та збір фактичних даних, з одного боку, і збільшення економічних результатів

внаслідок реалізації цільових програм – з іншого, в економічному, демографічному, інноваційному стратегічному напрямах.

Кількісні значення абсолютних показників – ключових факторів успіху визначаються для регіональної стратегічної політики за допомогою кількох методичних підходів. Оскільки головна стратегічна мета є довгостроковою, то критерії її досягнення – це нормативні прогнози, що визначаються за допомогою методів інтуїтивних експертних оцінок. Норма в даному випадку – бажаний стан, який має бути досягнуто в довгостроковій перспективі (п'ять років).

Висновки. Запропоновані в роботі методичні положення формують підходи до цілісного методичного забезпечення розробки інноваційної стратегії розвитку регіону.

Робота виконана відповідно до НДР «Стратегічні орієнтири модернізації економіки України та її регіонів» (№ ДР 0114U001554).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Василенко В.Н. Конкурентоспособность регионов: истоки, оценки и перспективы: [монография] / В.Н. Василенко, О.Ю. Агафоненко, В.Е. Будяков. – Донецьк: Юго-Восток, 2008. – 363 с.
2. Захарченко В.И. Инновационная система региона / В.И. Захарченко, Н.Н. Меркулов. – Одесса: Наука и техника, 2005 – 116 с.
3. Захарченко В.І. Визначення рівня інвестиційно-інноваційної привабливості регіону / В.І. Захарченко, М.О. Акулюшина // Економіка: реалії часу. – 2012. – № 3–4 (4–5). – С. 157–166 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2012/n4-5.html>.
4. Колодинський С.Б. Реструктуризація регіонального господарського комплексу на інноваційних засадах: [монографія] / С.Б. Колодинський. – Донецьк: Юго-Восток, 2011. – 378 с.
5. Кропивецкий Э.Н. Стратегическое управление развитием региона / Э.Н. Кропивецкий. – СПб.: СПбГУКИТ, 2000. – 286 с.
6. Лазарева Є.В. Методологічні аспекти формування інноваційної системи регіону: [монографія] / Є.В. Лазарева. – Одеса: ІПРЕЕД НАНУ, 2010. – 320 с.
7. Пілюшенко В.Л. Управління інноваційно-інвестиційним розвитком території: [монографія] / В.Л. Пілюшенко, Б.І. Адамов, І.В. Шкрабак. – Донецьк: ВІК, 2007. – 317 с.
8. Управление инновационным развитием региона: [монография] / Под ред. А.П. Егоршина. – Н. Новгород: НИМБ, 2008. – 288 с.